

коли маємо вправу, бодай у „щасливих“ хвиликах можемо поглянути на свою свідомість.

З подиву проймає мене тоді такий жах, як коли читаю найновішу астрономічну книжку про устрій всесвіту: від атомів, від протонів і електронів до галактичних мраківин...

Де звичайна, буденна свідомість нічого не бачить, там я бачу безмежну систему, гідну Бога-Творця.

Знаю, тяжко вірити на слово. Якже вас переконаю?

Ви знаєте про медіюмічно-спіритистичні матеріялізації? Якись засвітні, несамовиті люди ходять, дотикаються вас, говорять; якись птиці над вами літають... Невже думаєте, що це штучна омана? Тоді вам бракує стільки відомостей про ці незвичайні явища, скільки відомостей про найновіші астрономічні відкриття бракує дроворубові, що недовірчиво всміхається, коли чує про 2,000.000 „молочних доріг“ (галактичних систем) безмежно далеко поза нашою „молочною дорогою“...

Медіюмічно-спіритистичні матеріялізації це факти. Але що в них матеріялізується — хто? Духи? Тяжко ствердити, тяжко й заперечити (тут і не про те мені йде).

Та певне одно: ті матеріялізації це найчастіше тільки „з матеріялізовані“ сні медія в трансі. Коли нам сні сняться, в нашій душі являються живі особи, вповні викинені, ходять, говорять; птиці літають, залізниця їде... Ось такі сні вириваються з душі медія в світ і тут матеріялізуються. А як матеріялізуються! В кількох хвиликах ціла людина викинена аж до клітин: її очі живі, її серце бється, вона ходить, говорить, думає... „Розірвана“ душа медія в трансі, як наша в сні, дає життя своїм снам, воплочує їх...

Звичайно нам здається, що це не є ніяка штука думати, творити в своїй душі образи осіб і речей (дешево цінимо все, що нам легко приходить).

А ось медіюмічні матеріялізації — сні, викинені в зовнішній світ — виявляють нам, що думання це процес, безмежно скомплікований, гідний Бога-Творця. Тому я маю звичай говорити, що не ми думаємо, але природа думає, а ми тільки кермуємо думанням (як керманіч пароходом).

Душа, котра уформувала наше тіло від першої клітини до останньої, жива душа — гідний заступник Бога, ось вона це діє.

Але всі процеси пізнання і думання так спливаються в нашій свідомості, як ріки і річки в морі. Всі вони їй служать,

всі існують для неї. Для чого? Для того, щоб ми могли бути керманичами в житті — свобідними керманичами.

Наше найзвичайніше „хочу“, „не хочу“, „думаю“ — ось це найдорожче в природі. Природа посвячує всю свою безмежну штуку на те, щоби витворювати те дорогоцінне квіття.

Я зовсім не дивуюся, що Бог-Творець жадатиме від нас рахунку за те квіття.

14.

Христос і всесвіт.

Перечитав я книжку про найновіші астрономічні відкриття. Найбільший поперечник „молочної дороги“ виносить 250.000 років світла. Сонць і мраквин у ній є біля 400 міліярдів. Зовні „молочної дороги“ дотепер відкрито 2,000.000 мраквин, які мають подібний устрій, як наша „молочна дорога“. Найближча з тих мраквин 850.000 років світла від нас, найдалша 140 міліонів років світла далеко...

Ох, безміря всесвіту захитують моєю душею!

А щож із Христом у тій безлічі найбільших і найменших світів? Одно воплощення Сина Божого на землі? Чи без числа воплочень на різних звіздах?

Думав я один день, другий день, третій день — збирав разом усі нитки буття-життя, які мені відомі. І стало мені ясно, що моя квестія не є самостійна, але становить одно зі звен ширшої квестії — ось тієї:

Як у тому безконечному морі вогнів можливим став людський рід? Огонь не творить його, ні зимно... Та коли ми існуємо, то видно, що всесвіт мусить скривати в собі таке коріння, котрого квітом є людський рід.

Бог є тайною всесвіту, а Христос є тайною людського роду.

А що Христос находить своє оправдання в історії людського роду, то він мусить мати своє опрадання також у всевіті, хоч ми того оправдання ніколи й не піймемо.

І моя віра осягнула свою первісну рівновагу.

15.

Сила евангелії.

В чому сила евангелії?

Думаєте, що головно в науці про любов Бога та про любов ближнього? Помиляєтеся. Всяка абстрактна наука це слаба сила для

життя — це тільки філософія. Сила євангелії в її конкретній ілюстрації науки, яку голосить: в особах, їх ділах і їх долі. В малесенькій книжечці на кільканадцятьох листках зібрана така галерія осіб, типових світлих і темних характерів, що ніяка інша книжка не може конкурувати з євангелією. Христос, Іван Христитель, Марія, Йосиф, апостоли (Петро, Іван, Юда Іскаріот), Нікодим, Йосиф з Ариматеї, ученики, що йшли до Емауса, безіменні фарисеї і садукееї, володарі Іроди (батько і син), Іродіяда, Пилат... А діла тих осіб, а їх доля!

Ви читали „Коран“? — Полова пустомельства — довгого, нудного, неокресаного! А євангелія — наче твори природи. Людські твори, хоч які геніяльні, по якомусь часі виявляють своє „дно“, і вже нема чого більше в них шукати. А про твори природи люди говоритимуть до кінця світу і не вичерпають їх.

Така і євангелія (саме задля своїх конкретних ілюстрацій) — і в тому її вічна сила.

16.

„Нема нічого“.

„Нема нічого, лиш атом, момент і рух молекулярний“.

(І. Франко: Мамо природо)

В Африці понад ріку йшли три приятелі й співали своє „Вірую“ (вони були вчені європейці):

„Нема нічого, лиш атом, момент і рух молекулярний...“

Добре їм було з таким „Вірую“, бо „де нема нічого“, там для людини безпечна свобода. Але з ріки виринув крокодил і зїв одного з них, найменше обережного. А з пустині надбіг лев і зїв другого з них. Третій спасся.

Коли опинився на безпечному місці, став розбирати своє „Вірую“:

„Нема нічого?... Опяняючий самообман!.. А ось є крокодилі, є льви — не конгльомерати атомів, але живі єства, що засідаються, чигають, нападають на мене і готові мене пожерти... Чи може бути ще щось більше небезпечне для мене?.. Ах, так! Є не тільки „молекулярний рух“, але є й життя, поділене на різні самостійні одиниці, одні милі і приязні, другі страшні й ворожі для мене.

Колиж тут на землі таке можливе і дійсне, то воно можливе всюди — на всіх царинах буття“.

За ціну втрати двох своїх приятелів третій з них прийшов до повного розуму.

17.

І менше і більше.

Такий божий світ, що завжди находимо в ньому і менше і більше, ніж ми спершу сподівалися. І чим ближчі речі до Бога, тим більша ця різниця „і менше і більше“.

Як уявляли собі Христа старинні жиди, а який його хід по історії людського роду! Як уявляли собі наші предки зоряне небо, а яким воно виявилось перед нами! Воно безмірно більше, але й менше, бо не відкрило нам „царства небесного“. Як уявляють собі діти генезу новородків, а яка та генеза в дійсності!..

Я думаю, що й на другому світі найдемо і більше і менше, ніж тепер сподіємося — без порівняння „і більше і менше“.

Люди, коли думками розгортають божий світ, залюбки простують по одній лінії, яка веде в безконечність. А дійсність це повня, в якій безконечно много ниток сплітається в одно клубко.

Ось відти те „і менше і більше“.

Іншої категорії людська міра, а іншої категорії божа міра.

18.

Великий працівник.

Ляма, що мав службу раз на тиждень перед народом виголосити: „О, велика Тримурті: Брама, Вішну і Шіва“, вважав себе за великого працівника.

То лежав, то проходжувався, то нудьгував, то їв, то пив, але все те вважав він за велику працю — за підготовлювання до своєї важкої служби: раз на тиждень виголосити перед народом: „О, велика Тримурті: Брама, Вішну і Шіва!“

Вся його праця була в думанні про його працю.

А Брама в небі аж по колінах бився:

„А то раз маю ляму — врожайне поле! Один колосочок на ньому, а решта запекле груддя, що подивляє цей колосочок!“

19.

Квестії.

Студентка університету: Ах, добре, що я вас пізнала! Стільки квестій мене мучить! Я читала дещо вашого й дуже хотіла би з вами поговорити про Бога, про душу, про другий світ... Стільки квестій!

Я: Тільки не з таким вогнем! Перша річ при квестіях — знати не відповідь на них, але поставу до них. Квестії були й будуть — як хвилі на морі.

Головна річ, щоби нас квестії не затопили, не перевернули коміть головою, щоб нас не вибили з природного становища, яке (одинокє) дає нам рівновагу в житті. Щоби нас квестії не спалили своїм огнем, щоб нам крові не затроїли своєю їддю.

Метафізичні квестії це наче пляни про перебудову дому, в якому живемо. Не розбирайте всіх мурів нараз, бо дім упаде на вас, і — замість нової будови — буде руїна, ваша могила.

20.

Нічна роса.

Кругом мене нічна темрява, надо мною далекі небесні зорі.
Погас день і в моїй душі.

Зайшло сонце розуму і тільки блимаючі точки на темному далекому, далекому небозводі присвічують мені.

Ще, ще маю память білого дня і прирівнюю його до тієї безконечної темряви.

Дурень той, котрому ніколи не зайшло сонце розуму, котрий ніколи не почув себе опущеним і безсильним у царстві правди. Його душа плитка мов калабаня, що не знає бурунів.

(Ах, я таких і згадував би, та вони нині пів світу гонять на тортури, щоб увіковічнити свою калабаню!)

Темна тишина продирається до самого ядра мого єства. Дрожу від неї, як пруття на деревах від вітру. Що значить розум у тих глибинах? Тратить усю силу, як нурець на дні моря.

А серце пручається, стогне, рветься — приссатися хоче до ґрунту всесвіту, як билинка востає в землю, щоби з неї пити соки життя. Та воно непевне себе, лякається тайни всесвіту: чи життя у всесвіті сильніше, чи смерть?

Життя, чи смерть?...

Темна тишина продирається до самого ядра мого єства.

Далеко протяжно загавкав пес, сторож і приятель людини. До ядра, до ядра мого єства пробивається його голос. Так сумно! Так лячно! Всі сили перевертаються в мені, ломляться...

Ах, увесь мій образ світу — той з білого дня — це тільки лушпиння! А серце ядра шукає.

Що я? Відки? Як я найшовся в бутті? Що той пес, що гавкає? Що зорі в безмежній темряві? Не те „що“ з білого дня,

